

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

**РЕДЬКО Алла Олександрівна – Харківський національний університет
внутрішніх справ**

УДК 364(053)

В статті розглянуті питання реалізації стратегії реформування надання соціальних послуг в Україні. Стаття освітлює основні принципи соціальних послуг, задачі удосконалення надання соціальних послуг, модернізацію діючої системи надання цих послуг, закріплених в Стратегії реформування системи надання соціальних послуг. Автор звертає увагу на недосконалість системи надання соціальних послуг, неповну реалізацію Концепції реформування системи соціальних послуг внаслідок відсутності законодавчого регулювання питань. Відсутність обміну інформацією про надання інших видів соціальної допомоги також ускладнює надання соціальних послуг. Освітлено можливі результати проведення реформи та шляхи їх досягнення. Автор зазначає, що реформування можливо тільки завдяки спільним зусиллям місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадських, і благодійних організацій.

Ключові слова: *стратегія реформування, система місцевого самоврядування, соціальні послуги, реформа.*

Для українського суспільства розвиток місцевого самоврядування є не тільки способом інтеграції до сучасної цивілізації, а й важливим ресурсом реформування системи управління та модернізації країни. За роки незалежності України перед органами місцевого самоврядування виникало багато проблем, пов'язаних з їх розвитком. «Вибір народу, котрий став на шляху побудови де-

мократичної правової соціальної держави, означав, окрім іншого, створення оптимальної системи соціального управління, визначення і законодавче закріплення співвідношення інститутів державної влади і місцевого самоврядування» [1].

Основною метою даної статті є розгляд перспектив та проблем, які виникають у процесі реформування системи надання соціальних послуг.

На сьогоднішній день для громадян України, які потрапили у складні життєві умови, дуже важливим є питання соціального забезпечення. Коли людина потрапляє у такі умови та залишається сам на сам зі своїми проблемами, як правило, це слугує негативним чинником, що може підштовхувати людину до скоєння злочинів. Щоб цього не трапилось, таким громадянам необхідна допомога кваліфікованих спеціалістів, а також допомога від держави.

Для вирішення питань соціального захисту громадян у 2003 році був прийнятий Закон України «Про соціальні послуги»[2]. У цьому законі закріплено правові засади надання соціальних послуг. На жаль, не завжди норми закону втілюються у життя. Отже, якщо закон не завжди виконується та не адаптований до умов сьогодення, виникає необхідність у проведенні комплексного аналізу законодавства у сфері надання соціальних послуг та соціальної роботи. У разі виявлення недоліків запропонувати шляхи їх усунення.

За ініціативи Президента України Віктора Федоровича Януковича було розпочато

масштабну роботу з покращення рівня життя населення України. Одним із пріоритетних завдань, які держава ставить перед собою, є реалізація прав і свобод людини. Для виконання цього завдання задіяні всі органи державної влади на місцях. Заплановано реалізувати ці завдання у процесі реформи надання соціальних послуг. Цілі та пріоритетні напрями проведення реформи, заходи щодо розширення доступу осіб передбачені у Стратегії реформування системи надання соціальних послуг [3].

Відповідно до цієї стратегії Україна бере на себе зобов'язання щодо перетворення на соціально орієнтовану державу, спрямовує свої дії на підвищення рівня добробуту населення.

Ця Стратегія орієнтована на скорочення бюджетних виплат на мережу стаціонарних закладів соціального обслуговування, посилення контролю уряду за системою державних та недержавних соціальних послуг, перенесення видатків на отримувачів послуг, запровадження адресної соціальної допомоги, на задоволення потреб отримувачів соціальних послуг. Тобто держава повинна створити такі умови, за яких кожний працездатний громадянин має змогу самостійно забезпечувати себе при підтримці держави. Держава повинна створювати умови, які будуть стимулювати людину до праці та проводити політику так, щоб людина розуміла, що її добробут залежить тільки від неї самої. На жаль, в Україні дуже часто зустрічаються особи, які не мають бажання працювати. На думку автора, для зменшення такої тенденції необхідно ще з шкільних років проводити бесіди з школярами, у яких роз'яснювати, що необхідно працювати, підвищувати престиж робітничих професій, повагу до людей праці. У свою чергу, держава повинна забезпечувати належні умови для праці громадян: створювати робочі місця, гідно оплачувати працю громадян, слідкувати за умовами, у яких працюють робітники.

Наступним питанням є адресність надання допомоги. Однією із форм адресної соціальної допомоги є житлові субсидії, які надаються громадянам. Урядом України вживаються заходи щодо пріоритетного наближення соціальних гарантій до прожиткового

мінімуму саме тим категоріям населення, які мають найбільший ризик бідності. Адресний характер допомоги означає, що її призначають конкретній сім'ї за зверненням власника від імені всіх прописаних там осіб. Допомогу надають у безготівковому вигляді шляхом зменшення розміру зазначених платежів громадян на утримання житла за рахунок місцевого бюджету. Сьогодні адресна допомога має ряд переваг порівняно з пільгами. До переваг можна віднести такі чинники:

1) адресна допомога ефективніша, оскільки цільовий характер адресної допомоги дає змогу не розпорошувати ресурси, а спрямовувати їх тим особам і на ті цілі, які є пріоритетними;

2) адресна допомога надається в обмеженій кількості та може бути чітко підрахована, що є позитивним, бо обсяг споживання пільг не завжди нормований та може бути підрахований у бюджеті.

Подальше функціонування системи адресної допомоги (розроблення системи адресної допомоги, створення інфраструктури для її надання, підтримка реєстру, проведення роз'яснювальної роботи, контроль за цільовим характером використання допомоги, якщо вона надається в грошовій формі, може привести до високих адміністративних витрат. Також одним із чинників, що можуть зашкодити ефективному проведенню реформи в соціальній сфері, є небажання колишніх пільговиків платити за послуги перевезення міським транспортом. Для зменшення ризиків потрібно проводити інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо доцільності реформування системи пільг. Для проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи необхідно залучати органи місцевого самоврядування, які будуть роз'яснювати переваги адресної допомоги в конкретних регіонах. А також забезпечувати громадський контроль та інформувати членів громади про діяльність з надання соціальної допомоги.

Основою для проведення заходів з реформування є перелік соціальних послуг, що надаються населенню[4]. Ці послуги не завжди надаються людям у належному обсязі. Одним із чинників, що впливає на якість надання послуг, на думку автора, є відсутність ринкової економіки в системі постачання то-

варів для людей, що потребують соціального забезпечення. Отже, для покращення якості надання соціальних послуг необхідно сприяти розвитку альтернативних постачальників. На сьогоднішній день, фіксований постачальник займає весь простір, отже, є монополістом, та не має стимулу покращувати рівень надання послуг. У чинному законодавстві України ця проблема не знайшла свого закріплення. Якщо це питання буде урегульоване на законодавчому рівні, то люди будуть мати змогу обирати для себе більш придатні умови отримання послуг.

На надання соціальних послуг впливає якість роботи керівників соціальної служби. Керівник соціальної служби повинен мати достатній рівень знань, продемонструвати свою компетентність, мати авторитет у колективі, а також у своїй роботі використовувати навички управління персоналом, надавати можливість підлеглим для розвитку, забезпечувати проходження відповідного навчання для підвищення кваліфікації. Адже керівник соціальної служби відповідальний за своїх підлеглих, які надають соціальні послуги, слідкує за наданням послуг клієнтам, щоб працівники дотримувалися етичних норм, а також дотримувалися вимог чинного законодавства України.

Одним із видів соціальних послуг є надання послуг вдома. Це послуги, що надаються людям, які не мають можливості покинути власні помешкання у результаті різних факторів та потребують кваліфікованої допомоги сторонньої особи. Метою надання послуг вдома є створення для людей можливості залишатися в домашніх умовах проживання з рідними, а не перебувати у спеціальних закладах. Для роботи з такою категорією людей соціальний працівник повинен інформувати клієнта та його сім'ю про умови догляду. Клієнт має право отримувати всю необхідну інформацію щодо послуг, що будуть йому надані. А суб'єкт-постачальник має право вимагати для ознайомлення угоду про догляд, у якій зазначені положення про мету надання послуг, їх перелік, умов та термін надання послуг. Коли соціальний працівник приступає до виконання своїх службових обов'язків, на нього покладається відповідальність за якісне надання соціальної допомоги. Якість

таких послуг залежить від компетенції соціального працівника та відповідності виконаній роботі. Кожен соціальний працівник має підвищувати свою кваліфікацію. Якщо він не має достатньої кваліфікації, то може надавати клієнту послуги низької якості.

Наступним документом у сфері соціального захисту є Державна цільова програма подолання та запобігання бідності на період до 2015 року[5]. Вона передбачає: запровадження єдиного критерію оцінки майнового стану сім'ї під час визначення її права на призначення соціальної допомоги, наближення прожиткового мінімуму під час призначення соціальної допомоги до прожиткового рівня, підготовку пропозицій щодо внесення змін до законодавчих актів з питань надання пільг незахищеним верстам населення, до них віднесені також особи, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, запровадження єдиної бази даних отримувачів соціальної допомоги, запровадження електронних соціальних карток, забезпечення прийому громадян в органах праці та соціального захисту населення за принципом «єдиного вікна», удосконалення системи соціального обслуговування, забезпечення захисту інвалідів, звернути увагу на осіб, які звільняються з місць позбавлення волі, осіб що не мають постійного місця проживання, забезпечення житлом соціально незахищених верст населення та молоді, забезпечити збільшення розміру допомоги по безробіттю до прожиткового мінімуму.

Варто відзначити, що у 2013 році заплановано забезпечити прийом громадян, які звертаються за призначенням соціальної допомоги, в органи праці та соціального захисту населення за принципом «єдиного вікна».

Одними із важливих новацій, що вже були реалізовані та відповідають завданням, передбачених у Державній цільовій програмі подолання та запобігання бідності на період до 2015 року, є збільшення розмірів допомоги при народженні дитини. У 2013 році допомога при народженні дитини складає:

- 1) 30 прожиткових мінімумів для дитини до 6 років – на першу дитину;
- 2) 60 прожиткових мінімумів – на другу;
- 3) 120 прожиткових мінімумів – на третю і наступних дітей[6].

Виплата здійснюється одноразово у 10-кратному розмірі прожиткового мінімуму при народженні дитини, решта суми виплачується рівними частинами протягом:

- 1) на першу дитину – 24 місяців;
- 2) на другу дитину – 48 місяців;
- 3) на третю і кожен наступну – 72 місяців [6].

Наступним документом у сфері надання соціальних послуг став Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг»[7]. Цей закон надає можливість надання соціальних послуг фізичними особами підприємцями на основі цивільно-правових угод. Також передбачає стандарти якості соціальних послуг та їх характер (безоплатний чи платний).

Важливим доповненням стало визначення терміну «соціальне замовлення» – це засіб регулювання діяльності у сфері надання соціальних послуг шляхом залучення на договірній основі суб'єктів господарювання для задоволення потреб у соціальних послугах, визначених місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. На сьогоднішній день науковці України пропонують свою думку на поняття соціального замовлення. Так, Т.М. Лазарева дає таке визначення соціального замовлення — це доручення з боку державної влади, місцевого самоврядування на виконання комплексу заходів по рішенню певної пріоритетної соціальної проблеми шляхом цільового бюджетного фінансування, як правило, на конкурсній основі, соціальних проектів НПО, які співпадають з певними для цієї громади соціальними пріоритетами[8]. Кожне з цих визначень має право на існування, однак, на думку автора, соціальне замовлення є засобом регулювання діяльності у сфері надання соціальних послуг, а не дорученням з боку держави. Доручення — це письмове повідомлення, яке надає право здійснювати певні юридичні чинності.

Ще однією новелою в Законі України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг» є те, що громадяни, які не здатні до самообслуговування, мають право отримувати послуги в обсягах, визначених державними стандартами, ці послуги можуть надаватися зі встановленням диференційованої плати залежно від

доходів таких осіб у порядку, який визначає Кабінет Міністрів України[7]. На думку автора, ця норма не відповідає законодавству України, бо порядок плати за послуги не є обумовленим соціальними стандартами, тарифи за надання послуг встановлює Кабінет Міністрів України, який має право визначити соціальні послуги безоплатними.

Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2013 році» містить аналіз підсумків реформування соціальної сфери у 2012 році, а також уточнює пріоритети та завдання на майбутнє.[9]

Одним із найсуттєвіших досягнень уряду у 2012 році стала реалізація нових соціальних ініціатив, спрямованих на подальший розвиток державної соціальної політики на засадах посилення її ефективності. У результаті реалізації ініціатив були підвищені соціальні стандарти для найменш захищених категорій осіб, збільшено розмір соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям із дітьми та непрацевдатним особам, підвищено розмір пенсій ветеранам війни та дітям війни, виплат постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи. Також у 2012 році були здійснені одноразові виплати з повернення частини коштів вкладниками Ощадбанку.

У 2012 році був виданий Указ Президента України, яким було затверджено Національну стратегію профілактики соціального сирітства на період до 2020 року[10]. Завдяки цій стратегії в минулому році збільшилась кількість усиновлених дітей.

Органами Пенсійного фонду України затверджено стандарти надання послуг. А також розширено перелік видів державної допомоги. На законодавчому рівні ухвалений Закон України «Про зайнятість населення». Цей закон спрямований на вдосконалення механізмів державного регулювання у сфері зайнятості населення, поліпшує ситуацію із зайнятістю населення, що досягли зрілого віку, регулює питання ефективного використання страхових коштів, спрямовує роботодавців до легального оформлення працівників, вирішує питання безробіття громадян, які щойно закінчили учбові заклади та не мають стажу роботи, регулює питання створення робочих місць.

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто питання реалізації стратегії реформування надання соціальних послуг в Україні. Стаття висвітлює основні принципи соціальних послуг, завдання покращення надання соціальних послуг, модернізацію діючої системи надання цих послуг, які закріплені у Стратегії реформування системи надання соціальних послуг. Автор звертає увагу на недосконалість системи надання соціальних послуг, неповну реалізацію Концепції реформування системи соціальних послуг внаслідок відсутності законодавчого регулювання питань. Відсутність обміну інформацією щодо надання інших видів соціальної допомоги також погіршує надання соціальних послуг. Висвітлено можливі результати проведення реформи та шляхи їх досягнення. Автор наголошує на тому, що здійснити реформу можливо лише завдяки спільним зусиллям місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадських та благодійних організацій.

Здійснити реформу можливо лише завдяки спільним зусиллям місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також громадських та благодійних організацій.

Література

1. Білоконь М.В. Органи державного управління та місцеве самоврядування в Російській імперії у другій половині XIX ст. : історико-правове дослідження.-Х.,2003.-С.9.
2. Закон України «Про соціальні послуги» від 19.06.2003 № 966-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/966-15>;
3. Стратегія реформування системи надання соціальних послуг / затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України : від 08.08.2012 р., №556-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/556-2012-p#n9>;
4. «Перелік соціальних послуг, що надаються особам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати» від 03.09.2012 р. № 537 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1614-12>
5. Державна цільова соціальна програма подолання та запобігання бідності на період до 2015 року від 31 серпня 2011 р. N 1057 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:- <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1057-2011-p>
6. Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 24.07.2013, підстава 371-18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>
7. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних

SUMMARY

The article deals with the implementation of the reform strategy of social services in Ukraine. The article covers the basic principles of social service, tasks for improving the delivery of social services, the modernization of the current system of providing these services, which are enshrined in the Strategy of reforming the system of social services. Author pays attention to the imperfection of the system of social services, incomplete realization of the Concept of reforming the system of social services due to lack of legislative regulation.

Lack of communication according to providing other kinds of social care also affects the provision of social services. the article deals with the possible outcomes of the reform and ways to achieve them. The author notes that the reform may take place only through the joint efforts of local authorities, and community and charitable organizations. To date, most of the people do not know and do not exercise their rights. To improve the situation the certain outreach must be carried out with the population. For such a robot the representatives of local councils, social workers, lawyers and local communities must be involved.

Today, public awareness about the issues of the scope of social services affects the growth of trust and support from the community, social partners, to improve the image of public service employment, strengthening its credibility. For this purpose it is necessary to carry out a range of public awareness activities that help the public gain a lot of useful information about the state of the labor market and its characteristics in a particular area of social services guaranteed by the state financial support in case of unemployment, the role and place of the public employment services in the system of social protection.

послуг» від 15.03.2012 № 4523-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4523-17>

8. Т.М. Лазарева, Соціальне замовлення, як один із механізмів досягнення громадянської злагоди в суспільстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sozakaz.org.ua/teoriya/soczamovlennya-socpartnerstvo>

9. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році Щорічне Послання Президента України до Верховної ради України –К.:НІСД, 2013.-576с.

10. Указом Президента України Про Національну стратегію профілактики соціального сирітства на період до 2020 року від 22.10.2012 № 609/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/609/2012>.